

סילבוס לקורס מוזיאון הטבע - 'ניהול בר-קיימה'

ד"ר אמיר פרלברג

מכון דש"א (דמותה של ארץ), מוזיאון הטבע ע"ש שטיינהרדט, אוניברסיטת תל אביב

היקף הלימודים

2 י"ס

תיאור הקורס

האם תהיתם/ן פעם מדוע יש פקקי ענק בכל מוצאי שבת בכביש החוף דרומה? מדוע דירה עם נוף לים יקרה יותר ב- 15-30% מדירה ללא נוף לים? מדוע 'המוביל הארצי' הופך בשנים האחרונות את כיוון זרימת המים שלו? מדוע אנו משלמים/ות פרמיות יקרות יותר בשנים האחרונות על ביטוח דירה נגד שריפות? מדוע תופעת 'אמבטיית יער' הולכת ומתפשטת בעולם? למה יש גשר מעל כביש ירושלים-ת"א, שלא מוביל לשום מקום? מדוע מחלות כמו קורונה, זיקה, קדחת מערב הנילוס, עכברת ועוד – הולכות ונהיות נפוצות יותר בשנים האחרונות? או מדוע אנחנו נצרבים/ות ממדוזות בים, ונעקצים/ות מנמלי אש ומיתושים בגינה? אם חיפשתם/ן תשובות לשאלות הללו ולא היה לכם/ן את מי לשאול, ורציתם/ן לדעת כיצד כמנהלים/ות בעתיד תוכלו לתרום לשיפור המצב, הקורס המוצע הוא המקום הנכון עבורכם/ן.

העולם נמצא כיום בעיצומם של שני משברים אדירים, שגם קשורים זה לזה: משבר האקלים ומשבר המגוון הביולוגי. שניהם תוצרי פעילות האדם, ושניהם התגברו אקספוננציאלית מאז תחילת המהפכה התעשייתית. נושאים אלו תופסים היום בעולם מקום הולך וגדל בשיח הציבורי, וגם בקרב קובעי המדיניות מתחילה לחלחל ההבנה אודות החשיבות הגדולה של הבנתם וטיפול בהם, כצורך חיוני לקיום ולשגשוג האנושות לאורך זמן.

לתחום הניהול, בעיקר בעולם הקפיטליסטי, השפעה דרסטית על התהליכים הללו, וודאי בישראל שהולכת ומצטופפת, והלחצים בה על הסביבה רק הולכים ומחריפים. מחד – יש בארץ מגוון ביולוגי ייחודי בקנה מידה עולמי, ומאידך – ישראל גם נמצאת במוקד אזור שבו שינויי האקלים מהירים יותר בהשוואה לשאר העולם. הפגיעה המתמשכת במשאבי הטבע, יחד עם משבר האקלים ואבדן המגוון הביולוגי הגלובליים, מחייבים הטמעה של חשיבות סוגיות אלו בתהליכי קביעת המדיניות וקבלת ההחלטות במגזר הציבורי והפרטי כאחד (וודאי בחברות מוטות ייצוא שמסתמכות על מדינות שכבר הטמיעו רגולציה מחייבת), ומציאת פתרונות שמאפשרים איזון נכון בין צרכי הפיתוח המואצים, לצורך בניהול בר-קיימה של משאבי הטבע והסביבה, למען עתיד טוב יותר עבורנו ועבור הדורות הבאים.

נושא הקיימות (sustainability) נוגע כיום כמעט בכל תחום ניהול שאפשר לחשוב עליו: מדיניות סביבתית, דיני סביבה, כלכלת משאבי טבע, תכנון, תחבורה, נדל"ן, אקטואריה, אנרגיה, גיאופוליטיקה, חקלאות, פסולת ומיחזור, שמירת טבע, שינויי אקלים, רווחה, פסיכולוגיה, בריאות הציבור, חינוך, מדע ועוד.

בקורס נלמד כיצד אתם/ן כמנהלים/ות, יכולים/ות לסייע לחברות שתנהלו, ליצור עולם טוב יותר באמצעות פיתוח בר-קיימה ואימוץ כלים יישומיים כמו: 'כלכלה ירוקה', 'כלכלה כחולה', 'כלכלה מעגלית', אחריות תאגידית, מסחר בפחמן, מסחר בנקודות 'מגוון ביולוגי' ועוד.

תפוקות למידה

בסיום הקורס, הסטודנטים/ות יכירו:

- את חשיבות התועלות שהמערכות האקולוגיות מספקות לאדם ('שירותי מערכת אקולוגית') ואת השיקולים כבדי המשקל לשימורן.
- את האתגרים בשמירה על המערכות האקולוגיות הטבעיות בכדור הארץ בכלל ובישראל בפרט, כיצד הן משפיעות על החברה האנושית, ומהי חשיבות יחסי הגומלין בין האדם לסביבתו.
- את הכלים היישומיים שעומדים לרשות המנהלים/ות בתחומים השונים בקביעת מדיניות ובקבלת החלטות, על מנת להציע פתרונות לאתגרים הללו, שמבוססים על העקרונות של פיתוח בר-קיימה.

הערכת הסטודנט/ית בקורס והרכב הציון

מרכיבי הציון	משקל יחסי
הגשת עבודה: בסיום הקורס יידרשו הסטודנטים/ות להגיש עבודה אישית שמנתחת את התהליך שצריך לעבור ארגון/חברה/מוסד שייבחרו, על מנת שיעמוד בתנאי פיתוח בר-קיימה.	50%
השתתפות במטלות כיתה והגשת שיעורי בית: במהלך השיעורים יוצגו מקרי בוחן (case studies) שהסטודנטים/ות ינתחו בכיתה במהלך השיעור. חלק ממקרי הבוחן יינתנו כשיעורי בית להגשה (סה"כ 5 מטלות כיתה/שיעורי בית. כל אחת – 10% מהציון).	50%

פירוט המטלות בקורס

הקורס מתבסס על הרצאות פרונטליות. חלק חשוב בקורס הוא השתתפות פעילה בכיתה וכן פתרון מלא של מטלות הבית. מטלות הבית הן ברמה גבוהה ומצריכות הקדשת זמן. המטרה של תרגילי הבית היא לעזור לכם/ן להבין ולהפנים את החומר. בסיום הקורס יידרשו הסטודנטים/ות להגיש עבודה שתתבסס על הנלמד בקורס, ובה יתארו כיצד יטמיעו את השימוש בכלים שנלמדו בקורס – בתחומי הניהול השונים. כל אי עמידה במטלה ממטלות הקורס מחייבת הודעה מראש (בדוא"ל) למרצה.

הערכת הקורס ע"י הסטודנטים/ות

בסיומו של הקורס הסטודנטים/ות ישתתפו בסקר הוראה על מנת להסיק מסקנות לטובת צרכי הסטודנטים/ות והאוניברסיטה.

אתר הקורס

אתר הקורס יהיה המקום המרכזי שבו יימסרו הודעות לסטודנטים/ות. לפיכך, מומלץ להתעדכן בו מדי שבוע לפני השיעור ובתום הסמסטר (לצורך תיאום ענייני הגשת העבודה למשל). שקפי הקורס יפורסמו באתר הקורס לפני מועד השיעור. לתשומת לבכם/ן – בכיתה ידונו גם נושאים (ובפרט דוגמאות) שאינם מופיעים בשקפים או מופיעים בכותרת בלבד. כל אלו הינם חלק בלתי נפרד מחומר הקורס.

תכנית הקורס

נושאים	שיעור
מבוא והיכרות עם מושגי יסוד:	
- הכרת מושגי היסוד בתחום המערכות האקולוגיות ומגוון ביולוגי. - היכרות עם המערכות האקולוגיות והמגוון הביולוגי הייחודי של ישראל.	2-1
- האיומים על המגוון הביולוגי ואתגרים בשמירת טבע: התמרת קרקע, קיטוע בתי-גידול, מינים פולשים, זיהום (אוויר, מים, קרקע, אור, רעש, קרינה, גנטי), השפעות שוליים, מדבור, צייד וניצול יתר של משאבי טבע. - אפקט החממה, שינויי האקלים, השפעתם על שירותי המערכת האקולוגית והיערכות ישראל למשבר האקלים.	4-3
העסק שלי והסביבה:	
- דיני סביבה: חקיקה, רגולציה, תקינה, פיקוח ואכיפה בתחום הסביבה והמגוון הביולוגי – בישראל ובעולם. - תכנון וניהול משאבי טבע ושטחים פתוחים: מים, קרקע, אנרגיה, חקלאות, יערות, שמורות טבע.	6-5
- קונפליקטים בין פיתוח לשימור ופיתוח בר-קיימה. - התוכנית הלאומית לשמירת המגוון הביולוגי. - כלכלת סביבה: הטמעת שיקולי מגוון ביולוגי בעסקים – מה יוצא לנו מזה?	8-7
איך נעשה זאת נכון יותר:	
כלים לשילוב שיקולי מגוון ביולוגי בתהליכי קבלת החלטות בעסקים: פתרונות מבוססי טבע, 'כלכלה ירוקה', 'כלכלה כחולה', 'כלכלה מעגלית', קלינטק, הפחתת הצריכה (שלושת ה-R: Reduce, Reuse, Recycle), אחריות תאגידית, חברה דלת-פחמן, מסחר בנקודות פחמן, מסחר בנקודות 'מגוון ביולוגי'.	10-9
פתרונות בני-קיימה: אנרגיות מתחדשות, בנייה בת-קיימה, קיימות במרחב העירוני ובמרחב הכפרי (חקלאות בת-קיימה, הדברה ביולוגית), תחבורה בת-קיימה, הנדסה גנטית, הטמנת פחמן(?).	12-11
מהלכה למעשה:	
סיור מודרך בפארק הירקון והדגמת הנושאים שנידונו במהלך הקורס: מערכות אקולוגיות במרחב העירוני – מה יש לנו מתחת לאף? כלכלת סביבה – פנאי ונופש במרחב העירוני; חקיקה ותקינה סביבתית – מינים פולשים כמשל; תועלות המערכת האקולוגית לאדם ורווחתו – כמה עולה דירה בבבלי? הנחל כמשאב – איפה טעינו וכיצד ניתן לתקן?	13